

Kaj je novega povedal general Veljko Kadijević?

Ob izidu njegove zadnje knjige Protiudar – moj pogled na razpad Jugoslavije

Pripravil Marijan F. Kranjc

5. nadaljevanje

Zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara?

Emblem JLA

Najbolj kontraverzno poglavje v procesu razbijanja SFRJ je vsekakor vprašanje, zakaj JLA ni izvedla vojaškega udara? O tem problemu bodo svoje mnenje in končne sodbe povedali zgodovinarji, ko bodo proučili še vedno zaupne dokumente iz arhivov JLA.

Admiral Branko Mamula, predhodnik generala Kadijevića na položaju zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, je v svoji knjigi »**Primer Jugoslavije**«¹ že leta 2000 opozoril na **usodno napako** generala Kadijevića, da ni odločno izvedel dobro načrtovan in pripravljen vojaški udar, ki bi Jugoslaviji prihranil nacionalistično-verske spopade, državljansko vojno in jo tudi obvaroval pred razpadom. Podrobneje o tem na koncu ter v zaključni oceni.

Obenem naj tudi spomnim na svoje stališče o vojaškem udaru, ki sem ga že 1998 predstavil v **Balkanskem vojaškem poligonu pod Načrti JLA za vojaški udar** (str. 242–243, 267, 286 idr).

Zdi se mi, da general Kadijević z večjo zamudo odgovarja na dokaj **hude obtožbe** svojega predhodnika admirala Mamulo. In to celo v dveh poglavjih: IV. **Moja nesoglasja z vodstvom Srbije** (str. 115–152) in V. **Vojaški udar** (str. 153–166).

Predstavljam poglede generala Kadijevića, in sicer:

- Po uspešni intervenciji JLA, ki je marca 1991 v Beogradu preprečila demonstracije srbske opozicije, je bil general Kadijević dne 11. marca 1991 poklican v kabinet Borisava Jovića, predsednika Predsedstva SFRJ, kjer mu je prisotni Slobodan Milošević, predsednik Srbije, predlagal, da »**JLA prevzame oblast, zapre koga je potrebno in uvede red v**

---

¹ Branko Mamula, Slučaj Jugoslavije, CID Podgorica, 2000

- državi**«. General Kadrijević mu je odgovoril, da sam takšne usodne odločitve ne bo sprejel, zato bo konsultiral štab Vrhovnega poveljstva.
- Že drugi dan je general Kadrijević sporočil predsedniku Joviću naslednje (str. 137): »(1) **JLA ne bo prevzela** oblast v državi potom »**vojaškega udara**« kakor je zahteval Milošević, ker je štab VP ocenil že pred Miloševićem, da bi ta poskus doživel **tragični poraz**, posebno dolgoročno... (2) Namesto tega štab VP predlaga uvajanje **izrednega stanja v državi** z adekvatnimi ukrepi, da bi na **legalen način** zagotovili vse tisto, kar bi »vojaški udar« poskusil doseči na **nelegalen način**«.
  - Ker Predsedstvo SFRJ ni sprejelo stališča JLA o izrednem stanju (rezultat glasovanja je bil **4:4**), je general Kadrijević **tajno obiskal ZSSR**, vendar je predsednik Gorbačov zavrnil zaščito SFRJ pred Natom, zatem pa je Predsedstvu predlagal modificiran načrt, s katerim se je **strinjal tudi Milošević**. General Kadrijević je takole predstavil **novi** načrt (str. 149): »(1) Da prva varianta – **prevzem oblasti s strani JLA** – nima nobene možnosti, da bi v obstoječi mednarodni in notranji situaciji dosegla svoj cilj. Nasprotno, **vojska bi na sebe prevzela odgovornost za razbijanje Jugoslavije**, čeprav je edina jugoslovanska inštitucija, katera se je najdalj in dosledno borila za ohranitev Jugoslavije. (2) Da druga varianta – še nadalje **delovati v okvirih Ustave** – čeprav z mnogimi resnimi slabostmi, ima znatno prednost pred prvo varianto... pa štab VP predlaga, da se ista sprejme kot **dokončno stališče**...«
  - V tem smislu je **19. marca 1991** štab Vrhovnega poveljstva SFRJ izdal tudi javno sporočilo (str. 150–151), da bo (1) JLA »**zavarovala meje**«, preprečila (2) »**mednacionalne oborožene spopade in državljansko vojno**«, (3) »preprečila **uporabo sile** in zagotovila, da se vsi spori rešujejo na **politični način**«, da se (4) OS SFRJ zagotovijo **normalni pogoji** življenja in delovanja (kritika Slovenije), saj JLA ne more prevzeti odgovornosti, ker niso razpuščene paravojaške enote in oboroževanja ljudi. Torej, JLA je za »**mirno in demokratično reševanje jugoslovanske krize in sprejemanja dogovora o bodoči ureditvi Jugoslavije**«.
  - Na koncu IV. poglavja general Kadrijević navaja, da je štab VP tudi prej analiziral varianto vojaškega udara, vendar je ni nikdar definitivno podprl, ker bi »**samo vodila v katastrofalni poraz**« (str. 152). Zato predlaga, da »sedanje in bodoče generacije narodov bivše Jugoslavije« seznanjajo z **glavnimi** razlogi in principi proti vojaškemu udaru – puču.
  - Tako je general Kadrijević v V. poglavju podrobneje spregovoril o vojaškem udaru, pa tako navaja, da je cilj bil vedno SFRJ kot **celina**, ne pa posamezni **narodi (republike)**. Tako je začetna varianta predvidevala, da se vojaški udar izvede, da bi se SFRJ ohranila kot »**celovita federalna država**« (str. 153), s tem, da se najprej napiše **nova ustava**, zatem pa izvedejo **volitve** za novo državno vodstvo. Proces vojaškega udara bi trajal maksimalno **leto dni**.

- Ker pa so nekateri narodi (republike) napovedovali, da se bodo na referendumih ali na druge načine odločili za odcepitev iz Jugoslavije, je štab VP **modificiral** svoja stališča, da se pač ta pravica vsakemu narodu **omogoči**, obenem pa tudi omogoči skupno življenje tistim narodom, ki žele ostati v **skupni državi**, Jugoslaviji, vendar vse na **miren način**, s političnimi sredstvi in brez uporabe sile.
- General Kadijević ponavlja, da je Jugoslavija vse do 60-tih let dobro prosperirala, ker jo je družila **jugoslovanska** ideja in **federalizem**. Ko pa iste zavržena, je bila s tem »**zapisana smrtni obsodba drugi Jugoslaviji**« (str. 155), saj sta narasli nacionalizem in separatizem šla na roku zunanjim faktorjem, ki so načrtovali razbijanje države.
- V pogojih ko so v **posameznih republikah** prišli na oblast nacionalistični voditelji, republike pa so se izrekale za izdvajanje iz skupne države, bi bilo iluzorno izvajanje vojaškega udara.
- General Kadijević ponavlja **načrt za razbijanje SFRJ**, ki je baziral na štirih idejah, in sicer: (1) na podlagi nacionalnih in verskih
- nasprotij zanetiti **državljansko vojno**, (2) državo razbiti po sistemu **domin**, (3) pod vidom boja proti komunizmu razširiti **ideološki revanšizem** in (4) izkoristiti svojo politično agenturo v vrhovih federacije in republik in prikazati razbijanje Jugoslavije kot **notranji razpad**.
- Velesile, ki so vplivale na nastanek in razvoj prve in druge Jugoslavije, zlasti ZDA in ZSSR, so bili v devetdesetih letih za razbijanje te iste države, kar je tudi pomenilo, da **vojaškega udara ne bi tolerirale**.
- Ker je pri vsakem vojaškem udaru v prvem planu aretacija nasprotnikov, je to pomenilo v naših prilikah aretacijo določene skupine **republiških** voditeljev².
- General Kadijević je smatral, da je takratno stanje odnosov bilo takšno, da bi poseg JLA predstavljal celo **avanturistično** potezo.
- V nadaljevanju general Kadijević navaja doslej neznano zanimivost, da je, poleg Miloševića, ki je hotel »**poriniti JLA v vojaški udar**«, to isto namero imel tudi Svetozar **Marković**, predsednik ZIS v imenu zahodnih sil, ki bi podprle JLA!
- Podoben je bil predlog libijskega polkovnika **Gadafija**, s tem, da bi najprej »**zrušili srbsko vodstvo**«, kar je bila dejansko ideja Izetbegovića in Gligorova, ki sta pred tem obiskala Gadafija, le-ta pa je generalu Kadijeviću to samo potrdil.
- JLA ni bila imuna od odnosov v državi, ker je nacionalizem nagrizel tudi njeno sestavo. Zato je nepravilno ocenjevati in **primerjati** vojaške udare na Poljskem ali v Grčiji, ki sta obe enonacionalni državi.

---

² Poleg zavzetja glavnih javnih ustanov, je bil bataljon vojaške policije 14. korpusa, okrepljen še z dvema četama, ki sta bili dovedeni na aerodrom Cerkje, imel glavno nalogo hitro in nenadno aretirati določeno skupino voditeljev RS, kakor tudi njihovo izolacijo na skrivni lokaciji. Ta seznam naj bi Sdv Slovenije pridobila s tajnim vdorom v kaso načelnika VS 14. korpusa, navaja admiral Mamula.

- Štab VP je po marcu 1991 večkrat »preigral« razne variante vojaškega udara, vendar se je vsaka končala z zaključkom, da bi doživeli **poraz**.
- General Kadijević tudi pravi, da bi vojaški udar z izgledi na uspeh lahko izvedli samo takoj **po Titovi smrti**, sam maršal Tito pa se za vojaški udar ni odločil, temveč je, po njegovem mnenju, izbral **drugačno pot!**
- Vsaka drugačna pot, kakor bi bil vojaški napad na Slovenijo in Hrvaško, pa bi imela še slabše posledice, saj bi JLA dobila etiketo **agresorja**, napadene države pa se še bolj odločno uprle zdaj že srbski vojski! Proti JLA bi se začela dejansko tudi **partizanska borba** oz. SLO in DS po **Titovem modelu!**
- V takšnem položaju bi seveda zunanji faktor **prevalil odgovornost** za razbijanje SFRJ na **notranje** sovražnike Jugoslavije.
- Iz tega izhaja zaključek, da je štab VP razpravljal tudi o varianti vojaškega udara (str. 166), vendar nobena varianta **ni zagotavljala uspeha!**

Tako general Kadijević.

Končno resnico pa bomo izvedeli šele iz arhivov JLA!

Namreč, prav admiral Mamula, predhodnik generala Kadijevića, navaja v svoji knjigi »**Primer Jugoslavije**« že leta 2000 številne in **resne zamere** na račun generala Kadijevića. Zato jih tudi navajam:

- Še pred odhodom z dolžnosti zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, je admiral Mamula **že 1987** začel razgovore s svojimi najbližjimi sodelavci o izboru svojega naslednika, Bili so trije kandidati: generali **Kadijević, Lukežić** in **Čanadi**, pa je na koncu izbran generalpolkovnik **Veljko Kadijević**, za načelnika GŠ OS SFRJ pa generalpodpolkovnik **Blagoje Adžić**. Za oba je leta 1988 admiral Mamula sicer prevzel odgovornost, toda kmalu zatem se je prepričal, da je bil **izbor napačen!**
- Admiral Mamula navaja (str. 153), da je še pred predajo dolžnosti, v **dveh** primerih **posumil o primernosti** generala Kadijevića. Prvič bi se naj to zgodilo ob pregledov tajnih načrtov JLA za vojaški udar. Namreč, general Kadijević se je **kolebal**, ali bi JLA izvedla vojaški udar **tudi v Srbiji!**
- Drugi primer se je zgodil ob sporu generala Stevana **Mirkovića**, načelnika GŠ OS SFRJ in generala Martina **Špeglja**, poveljnika 5. armade v Zagrebu, ki je ugovarjal ocenam generala Mirkovića, češ, da je **srbski nacionalist** in podobno. Zato sta takoj naslednji dan z generalom Kadijevićem odšla v Zagreb, da z generalom Šegljem razjasnita primer, saj je šlo za, javnosti zamolčan, **nacionalni spor v vrhu JLA!** General Špegelj se je popravil in opravičil. No, general Kadijević je admiralu Mamuli zaupal tele besede: »Ti si mogel na ultimativen način **presekati ta spor**, kako bom pa **jaz to zmogel?**« Iz tega je admiral Mamula izluščil Kadijevićevo **malodušnost**, pa je menda naslednje dni resno razmišljal, da generalu Kadijeviću primanjkuje **poguma pri**

razreševanje primerov visokega rizika (str. 156). Vendar poti nazaj več ni bilo.

- Sledil je tudi prijateljski dogovor, da bo v slučaju krize admiral Mamula priskočil na **pomoč**, kar se je tudi zgodilo. Vendar se je zgodilo tudi to, da je general Kadijević nazadnje celo ukazal, da Varnostna služba JLA operativno »**pokriva**« admiralu Mamulo!
- Seveda je admiral Mamula zvedel tudi, da se je general Kadijević »**priklonil Miloševiću** in da JLA prehaja v nevarne vode enonacionalnega – **srbskega obnašanja**« (str. 158).
- Admiral Mamula dalje navaja, da sta se z generalom Kadijevićem dejansko **razšla že 1990 na 14. kongresu ZKJ**, vendar je **marca 1991** na prošnje generala Kadijevića vseeno prišel v Beograd, da mu nudi obljubljeni pomoč. V razpravah je dojel, da se general Kadijević **ustavlja** v trenutku ko je potrebno sprejeti **usodno** odločitev. Zato je dojel troje: (1) Kadijević **ni general odločitve**, temveč samo izvrševanja, (2) **ni verjel v sposobnost JLA**, da izvrši svoje naloge in (3) ni smatral za potrebno, da je v Jugoslaviji treba **zadrževati narode**, ki si to ne želijo. Drugače povedano: **opustil** je ustavno določeno nalogo, da se brani teritorialni integritet in ustavni položaj v **Jugoslaviji** dokler se narodi drugače ne dogovorijo. Priklonil se je **opciji Slobodana Miloševića**, da se JLA uporabi za »**prekranje Jugoslavije**, da bi **vsi Srbi živeli v eni državi**« (str. 159).
- Torej, general Kadijević se je na kraju odločil, da »**zapusti jugoslovansko opcijo in sprejme velikosrbsko**« (str. 159).
- Admiral Mamula tudi še navaja, da je o mnogih zadevah bil (tajno) obveščen s strani odgovornih pripadnikov VS JLA, nazadnje tudi od generalmajorja **Boškovića**, načelnika te službe, ki ga je general Kadijević celo uvrstil med ameriške agente!
- Seveda je admiral Mamula tudi zelo ostro **zavrnil kritike** na račun **konceptije SLO in DSZ**, ki je bila viden dosežek maršala Tita na vojno-strateškem področju. Verjetno je (bi) podobno storil tudi s kritiko glede vloge maršala Tita!

Svojo oceno bi strnil takole: general Kadijević je z **veliko zamudo** reagiral na stališča admirala **Mamule**, pa tudi **drugih**³. **Končno oceno** pa bo vsekakor dala **zgodovinska stroka**, ko bodo dostopni vsi relevantni arhivski dokumenti JLA!

---

³ Boško Todorović, Dušan Vilić, **SLUČAJ MAMULA**, Beograd, 2001, predgovor je napisal prof. dr. Radovan Radinović, generalpodpolkovnik v pokoju. Gre za dokaj ostro kritiko knjige admirala Mamule **SLUČAJ JUGOSLAVIJE** tudi dveh mojih znancev – profesorjev iz Pančeva, katera je Milošević na kraju povišal v rezerva generalmajorja, pa tudi generala dr. Radinovića, mojega mentorja pri generalski nalogi. Obe knjigi velja seveda prebrati in si ustvariti svoje mnenje.

Subjektivni poskusi zavračanja odgovornosti vsekakor niso sprejemljivi. Naravnost **nepošteno** pa je prelaganje odgovornosti na maršala Tita, tvorca JLA in voditelja druge Jugoslavije!